

Länsstyrelsens i Västmanlands län
resolution i nedannämnda ärende rörande
jämkad fridlysning av naturminne;
given Västerås slott i landskansliet
den 31 oktober 1958.

Med stöd av 6 § naturskyddslagen har länsstyrelsen genom
resolution den 30 april 1958 förklarat ett å en till ärendet
hörande karta närmare utmärkt parti av den s.k. Vånsjöåsen
(del av Enköpingsåsen) i Torstuna socken av Fjärdhundra kommun
för fridlyst naturminne. Det fridlysta området omfattar bl.a.
fastigheten Vånsjö 1¹². Berörda fastighet äges av Ernst Albert
Asp och utgör den enda bebyggda fastigheten inom det fridlysta
åspartiet.

Över länsstyrelsens beslut har Asp anfört klagomål hos
länsstyrelsen ävensom besvär hos Kungl. Maj:t med yrkande om
fridlysningens upphävande, såvitt anginge den Asp tillhöriga
lägenheten. Till stöd för besvären har Asp bl.a. anfört, att
fridlysningen medförde oskäligt intrång och minskat värde vid
en eventuell försäljning av fastigheten.

Länsstyrelsen har tagit ärendet i övervägande och prövar
med hänsyn till däri förekomna omständigheter skäligt jämlikt
9 § 3 stycket 2 punkten naturskyddslagen upphäva den genom
länsstyrelsens beslut den 30 april 1958 meddelade fridlysningen,
såvitt angår fastigheten Vånsjö 1¹².

Besvär över detta beslut må föras hos Kungl. Maj:t. Besvären
skola vid äventyr av talans förlust hava inkommit till

Kungl. jordbruksdepartementet inom tre veckor från det klaganden
fått del av beslutet, dock skall besvärstiden för menighet vara
fem veckor.

/Ragnar Casparsson/

/C.-A. Noring/

Bestyrkes, Västerås slott
i landskansliet.

På tjänstens vägnar:

C.-A. Noring
/C.-A. Noring/

Avskrift

Länsstyrelsens i Västmanlands län
resolution i nedannämnda ärende rörande
fridlysning av naturminne; given Västerås
slott i landskansliet den 30 april 1958.

Naturminnets beskaffenhet: Ett parti av Vånsjöåsen (del av Enköpingsåsen) om c:a 900 meters längd och med en bredd, varierande mellan c:a 75 - 250 meter. Denna grusås bildar ett karakteristiskt inslag i landskapsbilden av säregen naturskönhet. Inom åspartiets södra del finnas talrika fornlämningar.

Kommun: Fjärdhundra (Torstuna socken).

Berörda fastigheter: Vånsjö 1², 1³, 1⁴, 1⁷, 1¹², 2³ och 2⁴. Vidare dels en samfällld vattningsplats vid Gällbäcken för Hyvlinge 1² 1⁴ - 1⁷, 2², 2³, 3² - 3⁴ samt Kylsta 7¹ och 8¹, dels ock ett vattenställe samt ett grus- och lertag ävensom ett soldattorp, allt samfällt för Vånsjö 1² - 1⁵ och 2² - 2⁴.

Lägesbeskrivning i övrigt: Åspartiet i fråga sträcker sig från väggenombrottet vid fastigheten Avskedsjorden 1¹ söder ut till den väg, som skär åsens sydliga utlöpare vid Höbron. Området har utmärkts med streck- kors- prickad begränsningslinje å en till ärendet hörande karta, upprättad år 1957 i länets lantmäterikontor. Ljuskopia av kartan finnes fogad vid denna resolution.

Sökande: Frågan har - efter att i fornminnesärende ha aktualiserats av riksantikvarieämbetet - upptagits inom länsstyrelsen.

Svenska naturskyddsföreningen m.fl. naturvårdande organ ha sedermera biträtt fridlysningsinitiativet.

Förvaltare: Skogsvårdsstyrelsen i Västmanlands län.

Fridlysningsföreskrifter: Åspartiet skall, i den mån detta är möjligt, bevaras i sitt nuvarande skick. Utan länsstyrelsens tillstånd skall det således vara förbjudet att inom området företaga bebyggelse, plantering, grustäkt, schaktning, grävning, fyllning eller avstjälpning. Det skall vidare vara förbjudet att borttaga eller skada växtligheten inom området eller eljest vidtaga någon åtgärd i avseende å detsamma, varigenom dess karaktär kan förändras; dock att skogsvårdsstyrelsen, där så prövas önskvärt, äger företaga gallring eller annan åtgärd, berörande den befintliga vegetationen inom området, liksom även - därest fråga därom skulle uppkomma - lämna tillstånd till betning å det freddade åspartiet. Det i naturskyddslagen meddelade allmänna förbudet mot nedskräpning i naturen skall inom området noga iakttagas. Området skall genom skogsvårdsstyrelsenstförsorg utmärkas dels med den av Svenska naturskyddsföreningen tillhandahållna skylten med inskriptionen: "Enligt naturskyddslagen fridlyst område", dels ock i övrigt med erinran om fridlysningsbestämmelserna m. på sätt skogsvårdsstyrelsen kan finna lämpligt med hänsyn till Svenska naturskyddsföreningens P.M. den 28 mars 1958 ang.

utmärkning av fridlyst objekt.

.

Genom ett mellan vägförvaltningen och lantbrukaren ~~XXXX~~ den 29 april 1952 ingånget avtal hade ~~XXXX~~ - under förbehåll av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens godkännande - till vägförvaltningen för en tid av 49 år från den 1 maj 1952 upplåtit ett område om 5,744 kvadratmeter av fastigheten Vånsjö 1³ att disponeras såsom grustag och upplagsplats mot en engångsersättning av 8.000 kronor.

Området, som är beläget omedelbart norr om ett av vägförvaltningen ägt grustag i åsen, fastigheten Vånsjö 1⁷, sträcker sig 64,5 meter efter åsen i nordlig riktning och omfattar grusåsens bredd.

Vid en av landsantikvarien verkställd besiktning hade konstaterats förekomsten av fornlämningar å området. Då landsantikvarien på grund härav icke kunde tillstyrka områdets utnyttjande såsom grustag, hade vägförvaltningen i skrivelse den 28 juni 1952 till ~~XXXX~~ meddelat, att förvaltningen avstode från köpet enligt avtalet.

Uti en till riksantikvarieämbetet den 14 oktober 1952 inkommen skrivelse hade ~~XXXX~~ anhållit att få sälja området till grustag.

I en till länsstyrelsen den 20 januari 1953 inkommen skrivelse framhöll riksantikvarieämbetet - under förmälan att fornlämningarna icke vore av sådan art och beskaffenhet, att ämbetet ansåge sig kunna motsätta sig ~~XXXX~~ begäran - att

åspartiet utgjorde ett säreget och vackert inslag i landskapsbilden, varför ämbetet hemställde, att länsstyrelsen enligt naturskyddslagen måtte vidtaga sådana åtgärder, att ovannämnda åsparti kunde bevaras för framtiden som naturminne.

Riksantikvarieämbetets framställning biträdades av Svenska naturskyddsföreningen och Samfundet för hembygdsvård.

I skrivelse den 8 oktober 1954 till Svenska naturskyddsföreningen anhöll länsstyrelsen - under framhållande att ett större parti av åsen syntes böra fridlysas i ett sammanhang - om föreningens medverkan att utreda detta spörsmål.

Uti en till länsstyrelsen den 14 januari 1955 inkommen skrivelse framhöll naturskyddsföreningen, att ett större parti av åsen från ägogränsen intill triangelpunkten Hyvlinge 37,2 till Höbron borde fridlysas. Området hade utmärkts å en efter besiktning på platsen upprättad karta.

Av den ifrågasatta fridlysningsåtgärden berörda markägare och övriga rättsinnehavare förelades genom kommunikationsresolution den 27 april 1955 att inom viss tid yttra sig i ärendet. Med anledning härav inkommo flertalet sakägare med erinringar och ersättningsanspråk.

På länsstyrelsens uppdrag utfördes härefter av majoren Werner Gyllencreutz i Uppsala en undersökning och värdering av grustillgången i den del av åsen, som tillhör Gryttholsta, Hyvlinge och Vånsjö skifteslag. Enligt ett den 5 juni 1956 dagtecknat värderingsinstrument uppskattades grustillgångarnas värde inom det område, som närmast ansetts böra bli föremål för fridlysning (alltså från triangelpunkten Hyvlinge till Höbron)

till 55.500 kronor. Häre ingick dock 3.000 kronor för en planerad ägoväg å Vånsjö l³. Vidare hade vid uppskattningen avdrag verkställtts med beräknade kostnader för undersökning av befintliga fornlämningar.

Den 26 juni 1956 hemställde länsstyrelsen hos Kungl. Maj:t om ett belopp av 55.000 kronor för att därmed gälda den ersättning eller lösen, som kunde komma i fråga i ärendet.

Den 22 januari 1957 besiktigades åsen av länsstyrelsen, vägförvaltningen, överlantmätaren, länsarkitekten, landsantikvarien samt representanter för kommunikationsdepartementet, Sveriges geologiska undersökning och Svenska naturskyddsföreningen.

Genom beslut den 1 mars 1957 fann Kungl. Maj:t gott anvisa ett belopp av högst 25.000 kronor såsom bidrag för fridlysning av Vånsjöåsen i dess sträckning från södra gränsen av fastigheten Avskedsjorden l¹ till den väg, som skär åsen vid Höbron. I anslutning härtill anbefallde Kungl. Maj:t statskontoret att till länsstyrelsen, på rekvisition i mån av behov, utbetala beloppet från anslaget till Naturskydd: Bidrag till särskilda naturskyddsåtgärder (1956/57:IX. N. 4). Vidare föreskrev Kungl. Maj:t, att länsstyrelsen hade att till jordbruksdepartementet inkomma med redogörelse angående användningen av de anvisade medlen.

Med föranledande av de ersättningsanspråk, som i händelse av fridlysning rests av flertalet berörda markägare, hölls sammanträde inför länsstyrelsen i Vånsjö den 17 april 1957 i syfte att träffa uppgörelse i ersättningsfrågan mellan Kronan och sakägarna. Efter avslutade förhandlingar upprättades följande sam-

manställning över ersättningsanspråken, jämfört med den av Gyllencreutz gjorda värderingen:

<u>Markägarnas krav:</u>				<u>Gyllencreutz värdering:</u>
För Vånsjö 1 ³		kr. 24,000:-	(ev. ytterligare 10.000 kr. om väg ej anlades)	14.500:- (ev. ytterligare 3.000 kr för väg) tillhopa för Vånsjö 1 ³ och 1 ⁴ .
" "	1 ⁴ ..minst "	15.000:-		
" "	1 ²	20.000:-		10.500:-
" "	2 ³	10.000:-		4.700:-
" "	2 ⁴	10.000:-		Ej grusvärde
<u>Summa kronor: 79.000:-</u>				<u>Summa kronor: 29.700:-</u>

I anslutning härtill konstaterades från länsstyrelsens sida, att det uppenbarligen för det dåvarande icke funnes några förutsättningar att å Kronans vägnar få en överenskommelse till stånd med markägarna i ersättningsfrågan.

Med anledning av att landsantikvarien vid förenämnda sammanträde framhöll, att det söder om fastigheten Vånsjö 1³ förekomme rikligt med fornlämningar, har länsstyrelsen slutligen inhämtat yttrande från denne. I ett den 16 mars 1958 avgivet utlåtande har landsantikvarien anfört bl.a. följande: Han hade tillsammans med representant från riksantikvarieämbetet besiktigat det aktuella åspartiet. Därvid hade befunnits, att det till fastigheterna Vånsjö 1², 1⁴, 2³ och 2⁴ hörande åspartiet bildade ett praktiskt taget sammanhängande fornminnesområde. Detta område finge ur fornminnessynpunkt anses vara av märklig art. Det vore därför föga troligt, att riksantikvarieämbetet skulle tillåta fornlämningarnas borttagande. Om en sådan tillåtelse, mot förmodan, komme att lämnas, skulle med all säkerhet uppsättas

som villkor, att märkägarna bekostade fornminnesområdets vetenskapliga undersökning. På grund av fornminnesområdets art - med antagliga fornminnen under jord - kunde kostnaderna för en sådan undersökning beräknas uppgå till omkring 20.000 kronor.

Vägförvaltningen har under hand meddelat länsstyrelsen, att arbetet med den tidigare omnämnda ägovägen genom åsen å Vånsjö l³ påbörjats och att man räknade med att färdigställa vägen under loppet av innevarande år. Enligt den till protokollet vid sammanträdet i Vånsjö den 17 april 1957 tagna **utfästelsen** utfördes arbetet utan kostnad för markägaren.

Länsstyrelsen har tagit vad handlingarna sålunda och i övrigt innehålla under övervägande; och enär ovan angivna område med hänsyn till sin naturskönhet och säregna karaktär får anses vara av den märkliga beskaffenhet, att detsamma bör särskilt skyddas,

prövar länsstyrelsen jämlikt 6 § naturskyddslagen den 21 november 1952 skäligen förklara ifrågavarande, å den i länets lantmäterikontor upprättade kartan med streck- kors- prickad begränsningslinje utmärkta område av Vånsjöåsen mellan vägenombrottet vid fastigheten Avskedsjorden l¹ söder ut till den väg, som skär åsens sydliga utlöpare vid Höbron, för fridlyst naturminne.

Med stöd av samma lagrum fastställer länsstyrelsen härövan intagna föreskrifter rörande ifrågavarande naturminnes vård och förvaltning.

Länsstyrelsen förordnar vidare, att ersättning skall utgå till följande markägare, som i anledning av den ifrågasatta fridlysningsåtgärden i ärendet framställt anspråk på gottgörelse för

skada i form av hinder för grustäkt m.m., med belopp som nedan angives, nämligen:

<u>Fastighet</u>	<u>Belopp kr.</u>
För den del av Vånsjö 1 ³ , varå preliminärt köpeav- tal träffats med vägför- valtningen	3.250:- 3.250:-
För återstoden av Vånsjö 1 ³ samt för Vånsjö 1 ⁴	3.391:67 3.391:67
Vånsjö 1 ²	8.093:75
Vånsjö 2 ³	1.811:46
	<u>1.811:45</u>
	<u>Summa 25.000:-</u>

Enär överenskommelse om ersättning åt markägare, som beröras av fridlysningsbeslutet, ej kunnat träffas, vill länsstyrelsen slutligen erinra därom att det jämlikt 29 § naturskyddslagen åligger den, som ej åtnöjes med honom tillerkänd ersättning, att väcka talan mot Kronan hos expropriationsdomstolen inom ett år från det laga kraft åkommit det beslut, varpå anspråken grundas, vid påföljd att han eljest går rätten därtill förlustig.

Besvär över detta beslut må föras hos Kungl. Maj:t. Besvären skola vid äventyr av talans förlust hava inkommit till Kungl. jordbruksdepartementet inom tre veckor från det klaganden fått del av beslutet; dock skall besvärstiden för menighet vara fem veckor.

/Ragnar Casparsson/

/C.-A. Noring/

Bestyrkes, Västerås slott i
landskansliet.

På tjänstens vägnar:

C.-A. Noring
/C.-A. Noring/

utvisande gränserna för fridlyst område
av den s.k. Vårsjöasen

upprättad i länets lantmäterikontor år 1957.

Ex officio:

D. Louison

